

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการเรียนการสอนในสถานสอนจริยศึกษาประจำมัสยิด มีจุดมุ่งหมายหลัก เพื่อให้การอบรมเกี่ยวหลักพื้นฐานของศาสนาและจริยธรรมอิสลามแก่เยาวชนที่เป็นสัปบุรุษของมัสยิดแต่ละแห่งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้มีการดำเนินการร่วมกับชุมชนโดยใช้มัสยิดเป็นฐานมาเป็นเวลายาวนานภายใต้ชื่อเรียก “ตาดีกา” อันเป็นคำย่อของคำว่า “Taman Didikan Kanak-kanak” (สวนหรือสถานสอนหรือสถานที่อบรมเด็กเล็ก)

การที่ตาดีกาได้ดำเนินจัดการเรียนการสอนอย่างมุ่งมั่นเพื่อการอบรมและขัดเกลาเยาวชนให้อยู่ในครรลองของอิสลามที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนของแต่ละท้องถิ่น ทำให้ทางราชการโดยกรมศาสนาเห็นถึงความสำคัญ จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยศูนย์อบรมศาสนาอิสลามและจริยธรรมประจำมัสยิด พ.ศ. 2540 พร้อมกับสนับสนุนค่าตอบแทนครูผู้สอน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานยังมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณและความไม่เป็นเอกภาพของหลักสูตรการสอน

หลังจากมีการปรับเปลี่ยนและปฏิรูประบบราชการ กอปรกับเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. 2547 กระทบวงมหาดไทย โดยกรมการปกครองในฐานะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลมัสยิด ได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ดูแลสนับสนุนการดำเนินการของมัสยิดในการจัดตั้งสถานสอนจริยศึกษา (ตาดีกา) ประจำมัสยิดทั้งหมด

กรมการปกครอง โดยส่วนประสานราชการ สำนักกิจการความมั่นคงภายใน ต่อมาได้ดำเนินการจัดทำ “โครงการพัฒนานุเคราะห์ทางการศึกษาในสถานสอนจริยศึกษา (ตาดีกา) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2548” จากนั้น กระทรวงศึกษาธิการ โดยสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี ยะลา นราธิวาส ได้ดำเนินงานต่อเนื่องจากกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) สามารถจัดการเรียนรู้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12¹, 2550:1)

---

¹ ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นสำนักบริหารยุทธศาสตร์และบูรณาการการศึกษาที่ 12

โดยได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีตามมติสมัยประชุมเมื่อวันที่ 7 และ 20 เมษายน 2547 และได้จัดทำ “หลักสูตรอิสลามศึกษาพหุคูณประจำมัสยิด พ.ศ. 2548/ส.ศ. 1426 ขึ้น โดยได้แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำโครงการต่างๆ เช่น จัดทำเอกสารหลักสูตร อบรมวิทยากรแม่ไก่ อบรมผู้บริหารและผู้สอนประจำสถานสอนจริยศึกษา เพื่อรองรับการประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาพหุคูณประจำมัสยิด พ.ศ. 2548/ส.ศ. 1426 ในสามจังหวัดภาคใต้ (นุรุดดีน สาริมิง, 2549)

การเปลี่ยนแปลงในกระบวนการบริหารจัดการตาดีกาเกิดขึ้นอีกครั้ง เมื่อกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้ทำการโอนตาดีกาให้อยู่ในการดูแลของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2548 ซึ่งต่อมาได้มีการออกระเบียบใหม่ชื่อว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส พ.ศ. 2548” พร้อมทั้งได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุนและพัฒนาสื่อและบุคลากร ประจำปีงบประมาณ 2549 ตามโครงการ “โครงการสนับสนุนและพัฒนากิจการเรือนรู้ของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ 2549” พัฒนาของตาดีกาจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันได้ผ่านช่วงของการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยด้วยเจตนารมณ์สูงสุด เพื่อให้การศึกษาอบรมและขัดเกลาเด็กๆ ให้เป็นผู้ที่มีความรู้พื้นฐานจำเป็นและจริยธรรมที่พึงามสำหรับการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี มาสู่การจัดการศึกษาที่เป็นระบบ มีระเบียบกฎเกณฑ์เป็นตัวกำหนด และมีการสนับสนุนด้านงบประมาณจากรัฐอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ โดยเฉพาะหลังจากการถ่ายโอนจากกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มาสู่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 มาจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นโจทย์วิจัยที่สำคัญยิ่ง ในการค้นหาคำตอบที่ว่า ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ ตาดีกามีสภาพและปัญหาในการดำเนินการจัดการศึกษาอย่างไร ประชาคมตาดีกามีข้อเสนอเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร และหากจะพัฒนาตาดีกาต่อไป ควรจะมีแนวทางอย่างไร

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดนับตั้งแต่ได้มีถ่ายโอนมายังกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา กล่าวได้ว่า ได้มีการศึกษาอยู่บ้าง เช่น นือเรฟ ระเค่นอาหมัด (2548) ได้ทำการศึกษาเชิงประวัติเกี่ยวกับสภาพของตาดีกาก่อนการถ่ายโอนให้กระทรวงศึกษาธิการและสำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพความพร้อมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในการรองรับการถ่ายโอนศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) จากกระทรวงมหาดไทยมาเป็นกระทรวงศึกษาธิการ โดยพบว่า ความพร้อมในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ด้านการยอมรับในสาระสำคัญ

ต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบหลักของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) และด้านความสามารถในการปฏิบัติของบุคลากรสำนักงานเกี่ยวกับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ส่วนอยู่ในระดับปานกลาง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด คืองานวิจัยที่ทำโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 (2549) เรื่อง “สภาพการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ประจำปีงบประมาณ 2549” ซึ่งค้นพบว่า สภาพการดำเนินงานของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 โดยภาพรวมมีการดำเนินการอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การจัดสภาพแวดล้อมและบริเวณของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) อยู่ในระดับดี แต่ส่วนใหญ่สภาพการดำเนินงานในแต่ละด้านอยู่ในระดับพอใช้ โดยที่สภาพด้านอาคาร/ห้องเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุดและด้านห้องประกอบมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด งานวิจัยของ อิบราฮีม ณรงค์รัชชาเขต และคณะ (2551) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับ “ความต้องการเพื่อพัฒนากรอบหลักสูตรตาดีกาและสถาบันศึกษาปอเนาะ” โดยในส่วนของตาดีกา ได้ข้อสรุปว่า สังคมมุสลิมส่วนใหญ่ต้องการให้การจัดการเรียนการสอนตาดีกาสอนตามอริยาศัย แต่จะต้องมีคุณภาพให้นักเรียนสามารถเรียนต่อในระดับมุดาว์ซชิฎะฮ์ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม การจัดการเรียนการสอนของตาดีกาควรประกอบด้วย 8 วิชา เหมือนกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม คือภาษาบาลี ภาษามลายู ศาสนบัญญัติ เอกภาพ อรรถาธิบายอัลกุรอาน วจนศาสตร์ ศาสนประวัติ จริยธรรม และภาษาอาหรับ ส่วนงานวิจัยที่ทำโดยนุรุดดีน สาริมิง (2549) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับ “สภาพความเป็นจริงของอดีตและปัจจุบันกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในจังหวัดปัตตานี นราธิวาสและยะลา” ก็ได้ให้ข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) คือ ขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ค่าตอบแทนครูผู้สอน ขาดแคลนอาคารสถานที่ที่ใช้ในการเรียนการสอน ขาดแคลนบุคลากร ขาดงบประมาณในการบริหารจัดการ ศักยภาพของครูผู้สอน ขาดอุปกรณ์กีฬา ขาดการบริหารจัดการที่ดี เวลาเรียนน้อย การเทียบโอนเข้าโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ผู้นำ ผู้ทรงคุณวุฒิไม่ได้เข้ามาดูแล และขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ

แม้งานวิจัยข้างต้นจะให้ข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับสภาพการดำเนินงานและปัญหาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด ได้ในระดับหนึ่ง แต่งานวิจัยดังกล่าวนี้ได้ทำขึ้นในช่วงแรกของการปรับโอน ซึ่งย่อมมีปัญหาลุप्तสรรคในการดำเนินงาน อีกทั้งการกำหนดกรอบการวิจัยจะทำในลักษณะของการศึกษาแบบแยกส่วน ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการดำเนินงานไม่

ครอบคลุม จากข้อจำกัดดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นต้องทำการสำรวจเกี่ยวกับสภาพและปัญหาที่เป็นปัจจุบันใหม่โดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีระบบ เพื่อให้การศึกษามีความครอบคลุม สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน นำเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด โดยหวังว่า การวิจัยนี้นอกจากจะให้องค์ความรู้ใหม่ให้กับผู้ต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดปัจจุบันแล้วยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเชิงนโยบายและการปฏิบัติให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบและเกี่ยวข้องเพื่อนำความสงบสุขและสันติสุขสู่สามจังหวัดชายแดนภาคได้อย่างยั่งยืนและสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในลักษณะองค์รวมจากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยอาศัยกรอบทฤษฎีเชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต

1.4 ทฤษฎีและกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

งานวิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ซึ่งหมายถึงการประกอบหรือการรวมกันของส่วนประกอบต่างๆ หรือระบบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์และต่างทำหน้าที่ที่ประสานสัมพันธ์ต่อกันภายในระบบ ระบบดังกล่าวประกอบด้วย

- 1) สภาพแวดล้อม: สภาพแวดล้อมด้านสังคมเศรษฐกิจ
- 2) ปัจจัยนำเข้า: ผู้สอน ผู้เรียน งบประมาณ อาคารสถานที่ และหลักสูตร

3) กระบวนการ: สภาพ ปัญหากระบวนการจัดการศึกษาในศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดที่เกี่ยวกับเป้าหมายขององค์กร เทคโนโลยี จิตวิทยา โครงสร้างองค์กร และการจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดการทรัพยากร การจัดองค์กร การดำเนินงาน และการควบคุมงาน

4) ผลผลิต: การศึกษาต่อ และความพึงพอใจในค่าตอบแทน ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สถานภาพทางสังคม กระบวนการจัดการศึกษา และระบบสาธารณูปโภค

ทฤษฎีระบบช่วยให้สามารถวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในแต่ละองค์ประกอบในลักษณะองค์รวม เนื่องจากระบบเกิดจากการรวมกันของส่วนประกอบต่างๆ ที่ต่างทำหน้าที่สัมพันธ์กันภายในระบบ ฉะนั้น การใช้กรอบทฤษฎีระบบจะช่วยให้มองเห็นสภาพและปัญหา ตลอดจนแนวทางการพัฒนาได้อย่างครอบคลุม

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่น่าผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ได้ทราบสภาพและปัญหาของการจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานด้านการจัดการศึกษาในรูปแบบของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด
2. ได้แนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ผลที่ได้สามารถนำไปเผยแพร่ในวารสารและเสนอแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) หมายถึง สถานศึกษาที่มีการสอนด้านศาสนาภาคบังคับ มีชื่อเรียกในภาษามลายูว่า ตาดีกา (TADIKA) ซึ่งเป็นคำย่อของ TAMAN DIDIKAN KANAK-KANAK (หมายถึง สวนหรือสถานที่อบรมเด็กเล็ก) การจัดการเรียนการสอนของตาดีกาจะอยู่ภายใต้การดูแลของมัสยิด ใช้หลักสูตรที่หลากหลายในการสอน เช่น หลักสูตรชมรมฟิรฎูอีน (ปุตากอ) และหลักสูตรอิสลามศึกษาฟิรฎูอีนประจำมัสยิด พ.ศ. 2548 เป็นต้น

สภาพ ปัญหา และการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด หมายถึงสภาพ และปัญหาที่เป็นจริงตลอดจนแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิดในกรอบการ ดำเนินงานวิจัยที่อิงทฤษฎีระบบ ซึ่งประกอบด้วยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ จัดการศึกษา และผลผลิต ดังนี้

สภาพแวดล้อมภายนอก คือสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้าน สังคมเศรษฐกิจ

ปัจจัยนำเข้า คือสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับผู้สอน ผู้เรียน งบประมาณ อาคาร สถานที่ และหลักสูตร

กระบวนการจัดการศึกษา คือสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ เกี่ยวกับกระบวนการจัดการศึกษาซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยทางเป้าหมายองค์กร ระบบย่อยทาง เทคโนโลยี ระบบย่อยทางจิตวิทยา ระบบย่อยทางโครงสร้างองค์กร และระบบย่อยทางการจัดการ ซึ่งแบ่งย่อยเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดการทรัพยากร การจัดองค์กร การ ดำเนินงาน และการควบคุมงาน โดยแต่ละระบบย่อยดังกล่าวนี้มีความหมายดังนี้

เป้าหมายองค์กร หมายถึง เจตนารมณ์ (ปรัชญา) สูงสุดของศูนย์ การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) สามารถจำแนกเป็นเป้าหมายด้านความรู้ เป้าหมายด้านการ ศรัทธา เป้าหมายด้านปฏิบัติ และเป้าหมายด้านสังคม รวมถึงลักษณะปรัชญาที่กำหนด และการมี ส่วนร่วมชุมชนในการกำหนดปรัชญา

เทคโนโลยี หมายถึง วิธีการสอน การประเมินผลการเรียน การใช้ สื่อการสอน ตลอดจนถึงลักษณะของความรู้ที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) มุ่งเน้นใน การจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน

จิตวิทยา หมายถึง ทักษะคิดและการเรียนรู้อันเป็นผลจากความเชื่อ และค่านิยมของครูผู้สอนและผู้บริหารที่มีผลต่อการดำเนินงานสู่จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาใน ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

โครงสร้างองค์กร หมายถึง แบบแผนที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อแสดงถึง ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ ของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา)

การจัดการ หมายถึงกระบวนการปฏิบัติงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการ กำหนดจุดมุ่งหมาย การวางแผน การจัดการทรัพยากร การจัดองค์กร การดำเนินงาน และการ ควบคุมงาน ซึ่งมีความหมายดังนี้

การกำหนดจุดมุ่งหมาย หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา รวมถึงปัญหาและแนวทางในการแก้ไข

การวางแผน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำแผนการจัดการศึกษา ผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการจัดการศึกษา การนำแผนการจัดการศึกษาไปปฏิบัติ รวมถึงปัญหาที่พบและแนวทางในการแก้ปัญหา

การจัดการทรัพยากร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนการใช้งบประมาณ รวมถึงปัญหาที่พบและแนวทางในการแก้ปัญหาในการดำเนินงานการจัดทรัพยากร

การจัดองค์กร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน คณะกรรมการการบริหารศูนย์ฯ ปัญหาที่พบในการกำหนดโครงสร้างองค์กร รวมถึงแนวทางในการแก้ปัญหา

การดำเนินงาน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินงาน วิธีการตัดสินใจสั่งการ การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก รวมถึงปัญหาและวิธีการแก้ไข

การควบคุมงาน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการควบคุมการปฏิบัติงานของบุคลากร การควบคุมการใช้งบประมาณ การประเมินผลการปฏิบัติงาน ปัญหาที่พบในการดำเนินงานด้านการควบคุมงาน ตลอดจนแนวทางการแก้ปัญหา

ผลผลิต คือผลผลิตทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อ และความพึงพอใจในคำตอบแทน ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สถานภาพทางสังคม กระบวนการจัดการศึกษา และระบบสาธารณสุขโลก

ผู้บริหาร หมายถึง โต๊ะอิมามประจำมัสยิดซึ่งเป็นผู้บริหาร โดยตำแหน่ง ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการศึกษาของศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา) ให้เป็นไปตามระเบียบการขอจัดตั้งศูนย์ฯ

ผู้สอน หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ในการสอนที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา)

ผู้เรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ที่ศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดิกา)